

TEACHING AIDS AND TEXTBOOKS USED BY TEACHERS FROM THE THEOLOGICAL INSTITUTES IN ARAD, CARANSEBEȘ AND TIMIȘOARA. STUDENT EXAMINATION (THE LATE NINETEENTH AND EARLY TWENTIETH CENTURY)

Alin Cristian Scridon
Assist. Prof. Ph. D., West University of Timișoara

Abstract: It was found that the educational act within the Institutes preparing the future priests in historical Banat was difficult, especially due to the lack of textbooks for different theological subjects, in our case the Study of the New Testament. Students would study using only the notes dictated by the teacher priest in class, or using the aids that the students would copy at home. Textbooks in manuscript have been preserved since the beginning of the 19th century for various disciplines.

Keywords: Banat, Orthodoxy, New Testament, Theology. Introduction to Biblical exegesis

S-a constatat că actul educațional în cadrul Institutelor care pregăteau viitorii preoți în Banatul Istoric era anevoios, mai cu seamă datorită lipsei manualelor pentru diferite discipline teologice.

Cursantul studia doar după notițele luate de la curs, dictate de către părinții profesori sau după materiale pe care elevii le copiau acasă. În acest sens, s-au păstrat manuale în manuscris de la începutul secolului al XIX-lea la diferite discipline. Vom enumera doar câteva subiecte propuse: *Teologie, Prolegomena methodului catihizării, Prolegomena retoricii bisericești, Teologie dogmatică* întocmite de profesorul Gavriil Raț de la Institutul de la Arad care a predat și Studiile biblice dar în perioada 1822-1835¹. Aceste cursuri au fost copiate de teologii Ioan Berar și Nicolae-Nifon Bălășescu².

Elemente biblice sunt regăsite și în manuscrisul „Istoria Bisericii a Testamentului Vechi” întocmite de profesorul Gavriil Giuliani³. Lucrările pot fi cercetate în Biblioteca Academiei Române.

Datorită lipsei materialelor didactice, cei doi profesori Gavriil Raț și Gavriil Giuliani au întocmit o sesizare adresată mitropolitului Ștefan Stratimirovici, pe care-l roagă să le trimită manualele școlare folosite de cadrele didactice de la secția română a Institutului de la Vârșeț. Arhiepiscopul le trimite un răspuns negativ afirmând că profesorii nu pot trimite manualele, întrucât lucrează doar cu ajutorul lor, iar personal să se ocupe de transcrierea lor nu există la Vârșeț sau la mitropolie. Totuși, ierarhul le trimite manualele care se foloseau la Carloviț în slavonă. Începând cu anul școlar 1831-1832 au fost utilizate aceste traduceri⁴. Se presupune că din acest an școlar, profesorii au putut să-și desfășoare în alte condiții munca la catedră. Deocamdată nu există o listă publicată cu manualele primite de la Carloviț.

Sub aspect biblic lucrarea realizată de Constantin Diaconovici-Loga, „Tâlcuirea Evangheliilor în Duminicile Învierii și ale sărbătorilor” (Sibiu, 1857) a constituit manualul

¹ Pavel Vesa, *Învățământul teologic de la Arad (1822-1948)*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013, p. 67, 417.

² *Ibidem*, p. 67-68.

³ *Ibidem*, p. 68.

⁴ Teodor Botiș, Avram Sădean, *Institutul pedagogic gr. or. rom. Arad. Cei dintâi ani din trecutul și viața Preparandiei (Școlii normale) gr. or. Române din Arad*, Arad, 1912, p. 575-576.

de bază la jumătatea secolului al XIX-lea. Manualul a fost utilizat la disciplinele din cadrul Planului de învățământ, *Tâlcuirea Sfintei Scripturi/Tâlcuirea Evangheliilor/Ermeneutica biblică*. Cartea „Tâlcuirea Evangheliilor în Duminicile Învierii și ale sărbătorilor” (Sibiu, 1857) a avut un mare succes în perioada 1867-1884.

Exegeza Sfintei Scripturi în cadrul Institutelor Teologice de la Arad și Caransebeș s-a făcut după ediția șaguniană a Bibliei (1856-1858). Acest aspect este evidențiat de numărul sporit de exemplare solicitate de episcopiile sufragane Mitropoliei de la Sibiu⁵.

La sfârșitul secolului al XIX-lea începe să se simtă un progres în privința diseminării elementelor noutestamentare la Institutele Teologice din regiune. Acest aspect este reliefat de numărul sporit al absolvenților, programelor de licență și doctorat la Universitatea din Cernăuți. Începe să se simtă prezența ideilor regăsite la cursurile de la Universitățile din occident: Lipsca, Budapesta, Viena ș.a.m.d.

În Banatul istoric s-a predat la sfârșitul secolului al XIX-lea și după manualele biblice întocmite de profesorul Isidor Onciul de la Universitatea din Cernăuți: „Manual de Arheologie biblică (Cernăuți, 1884) și „Manual de Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Vechi (Cernăuți, 1889). Au putut fi consultate lucrările „Ermeneutica biblică” (București, 1895) și „Introducerea în sfintele cărți ale Testamentului Vechi” (București, 1903) realizate de profesorul al Teologiei din București, Constantin Chiricescu.

Banatul istoric, sub aspectul predării Studiului Noului Testament, a cunoscut un progres remarcabil prin lucrările tipărite la sfârșitul secolului al XIX-lea de profesorul Iosif Iuliu Olariu de la Institutul din Caransebeș: „Introducerea în Sfintele cărți ale Vechiului și Noului Testament” (Caransebeș, 1891) – teza isagogică, bine documentată, a fost utilizată cu succes de profesorii bibliști; „Manual exegetic la Sfânta Scriptură a Testamentului Nou. I. Evangheliile după Matei, Marcu și Luca comentate” (Caransebeș, 1894); „Evanghelia după Ioan, introducere și comentariu” (Caransebeș, 1897); „Epistolele Sf. Apostol Pavel către Romani, I-II Corinteni, Galateni și Efeseni comentate” (Caransebeș, 1910); „Epistolele Sf. Apostol Pavel către Filipeni, Coloseni, I-II Tesaloniceni, I-II Timotei, Tit, Filimon și Evrei (Caransebeș, 1913).

De asemenea, profesorii de la Institutele de Pedagogie din Banat și Transilvania au utilizat și lucrările profesorului Petru Barbu de la Caransebeș: „Istorie biblice” (Caransebeș, 1895), „Istorie bisericesci” (Caransebeș, 1897), „Istoria sântă a Testamentului nou” (Caransebeș, 1898) și „Isus Cristos cu cuvintele sântei scripturi” (Caransebeș, 1902).

La începutul secolului al XX-lea s-a tipărit la București teza întocmită de profesorul Ioan Cornoiu: „Introducerea în cărțile Noului Testament” (București, 1903) și lucrarea realizată de arhimandritul Iuliu Scriban, „Manual de Ermeneutică biblică” (București, 1911). Pe lângă aceste cărți din orizontul noutestamentar care au fost utilizate pe băncile școlilor bănățene, s-a evidențiat și un alt autor prolific – Arhimandrit Dr. Ilarion Pușcariu, profesor de studii biblice la Institutul Teologic-pedagogic din Sibiu. Sfinția sa a elaborat la începutul secolului al XX-lea apreciată lucrare isagogică „Isagogia adică introducerea în cunoștințele cărților Sfintei Scripturi” (Sibiu, 1904).

Examenele la disciplina Studiul Noului Testament de la Institutele Teologice din Arad și Caransebeș se țineau semestrial. Începând cu anul școlar 1832-1833, cursurile debutau la 1 octombrie, iar susținerea examenelor semestriale erau programate de regulă la sfârșitul lunii februarie – examenele de iarnă și la sfârșitul lunii iulie, pentru cele din vară. Examenele erau programate într-o singură zi și erau desfășurate în prezența chiriarhului locului sau în fața unui delegat al acestuia⁶. După finalizarea examenelor, cursanții erau clasificați, iar

⁵ Andrei Șaguna, *Corespondența*, vol. I/1 Ediție, Studiu introductiv și note de: Nicolae Bocșan, Ioan-Vasile Leb, Gabriel Gârdan, Pavel Vesa și Bogdan Ivanov, Cluj-Napoca, 2005, doc. 26, p. 126.

⁶ Teodor Botiș, *Op. cit.*, p. 501-620.

rezultatele erau trimise Consistoriului eparhial (Arad sau Caransebeș), Mitropoliei de la Carloviț (până în 1864), Mitropoliei de la Sibiu (din 1864) și Consiliului Locotențial regesc. Din anul școlar 1842-1843 la Arad, s-au organizat și forme educaționale în domeniul teologic la F.F., destul de contestate, întrucât se socotea că aspirantul la preoție nu dobânda suficiente cunoștințe teologice în acest tip de învățământ⁷.

Dacă până în anul școlar 1859-1860 calificativele cursanților arădeni erau în limba latină (ca de altfel și cei de la secția românească din Vârșeț, transferată de episcopul Ioan Popasu în 1865 la Caransebeș). După această dată, calificativele inserate în documente vor fi doar în limba română. De altfel, Institutul de la Caransebeș, transferat de la Vârșeț în 1865 cunoaște doar documente întocmite în limba română.

Începând cu anul școlar 1869-1870, mitropolia de la Sibiu, impune celor două Instituții de Teologie de la Arad și Caransebeș noi calificative pentru disciplinele studiate, evident și pentru disciplina Studiul Noului Testament: eminent, lăudabil, bun, deajuns, nedeajuns⁸. În anul școlar 1894-1895 la Institutul Teologic din Caransebeș vom regăsi următoarele calificative: nota 1 - foarte bun; nota 2 - lăudabil; nota 3 - bun; nota 4 - suficient; nota 5 - nesuficient⁹.

NOTELE			
a) din studii:		b) din purtarea morală:	
1 = foarte bun		1 = foarte bună	
2 = laudabil		2 = bună	
3 = bun		3 = corespunzătoare	
4 = suficient		4 = abia corespunzătoare	
5 = nesuficient		5 = necorespunzătoare	
c) din diligență:		d) calculul general:	
1 = multă		1 = eminent	
2 = suficientă		2 = bun	
3 = nesuficientă		3 = suficient	
		4 = nesuficient	

* D.J.A.N.C.S., Caransebeș, *Fond – Institutul Teologic Diecezan Caransebeș. Conspecte anuale ale elevilor*, nr. 1/1887-1917, f. 49.

La Institutul Romano-Catolic timișorean s-a predat elemente de isagogie după lucrările întocmite de Josef Grosz: *Introductio in libros sacros Veteris Testamenti*, Editura Typis Dioecesis Csanadiensis, Timișoara, 1879; *Introductio in libros sacros Novi Testamenti*, Editura Typis Dioecesis Csanadiensis, Timișoara, 1880.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Pavel Vesa, *Învățământul teologic de la Arad...*, p. 72.

⁹ D.J.A.N.C.S., Caransebeș, *Fond – Institutul Teologic Diecezan Caransebeș. Conspecte anuale ale elevilor*, nr. 1/1887-1917, f. 49.

Tezele au fost rezultatul unui efort intelectual întreprins pe parcursul a mai mulți ani de studiu, debutând după finalizarea teologiei din cadrul Universității din Innsbruck (Austria)¹⁰.

*** Lucrările isagogice publicate de Josef Grosz la sfârșitul secolului al XIX-lea.**

Prin cele prezentate mai sus, apreciem că sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea sub aspectul materialelor și a manualelor școlare, a fost un timp al marilor transformări. Lipsurile înregistrate până la jumătatea secolului al XIX-lea în acest domeniu încep să apună. Pe băncile școlilor teologice bănățene elevii puteau aprofunda informația nouotestamentară, prin noile și modernele cărți semnate de Iosif Iuliu Olariu, Petru Barbu, Ioan Cornoiu, Isidor Onciul, Constantin Chiricescu, Josef Grosz ș.a.m.d.

BIBLIOGRAPHY

- Arhiva Episcopiei Romano-Catolice Timișoara.
- D.J.A.N.C.S., Caransebeș, *Fond – Institutul Teologic Diecezan Caransebeș*.
- Teodor Botiș, Avram Sădean, *Institutul pedagogic gr. or. rom. Arad. Cei dintâi ani din trecutul și viața Preparandiei (Școlii normale) gr. or. Române din Arad*, Arad, 1912.
- Andrei Șaguna, *Corespondența*, vol. I/1 Ediție, Studiu introductiv și note de: Nicolae Bocșan, Ioan-Vasile Leb, Gabriel Gârdan, Pavel Vesa și Bogdan Ivanov, Cluj-Napoca, 2005.
- Pavel Vesa, *Învățământul teologic de la Arad (1822-1948)*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013.

¹⁰ A.E.R.C.T., *Neue Banater Bücherei*, VII, Lehrkörper und anzahl der theologen im temeschburger priesterseminar (1806-1948) von Dr. Anton Peter Petri, Mühlendorf, 1984, p. 10-11.